

Színek és árnyak

CSONGRÁD MEGYE KÉPZŐMŰVÉSZETI EGYENLEGE 1987-BEN

Nem könnyű egy megye éves képzőművészeti mérlegét megvonni, hiszen az értékelés-minősítés kategóriái minden esetben prekoncepiáltak, és a viszonyítás elemei teljes egészében az értékelő beállítódásától, felkészültségétől avagy tájékozatlanságától függenek. Mindezen nehézségek csak fokozódnak, a megítélés objektívnek ható kategóriái mind szubjektívebbek vagy bizonytalannabbak lesznek, amint ezeket a képzőművészeti eseményeket vagy jelenségeket egy szélesebb, az országos tendenciákat is mértékül avagy viszonyítással hívó kontextusban szemléljük. Ennek előrebocsátására azért van szükség, mert egyéves kiállítási mérlegnek, amely célul tűzi ki az országos trendekhez való hozzáméretést, óhatatlanul szembe kell néznie bizonyos — a „fővárosi” fogalmával szemben, ellentételezéseként jelentkező „vidékiség” hozadékával. Ez a „vidékiség” vagy „vidéki lét” nem feltétlenül jelent provincializmust, bár esetünkben, sajnos, nem mentes bizonyos lépéshátránytól sem. Már-már közhelyszerűen közismert országunk „vízfejűsége” és ezt tükrözi a képzőművészeti élet fővárosközpontúsága is. Ilyen körülmények között mindig veszélyes — egy mégoly hangsúlyos képzőművészeti étellel rendelkező tájegységnek is, mint a Tiszatáj — az országos tendenciákhoz mérnie magát. Hiszen abban a pillanatban, amint számon kérjük a szűkebb pátria művészein avagy képzőművészeti eseményein, hogy tevékenységük avagy jellegük szinkronban van-e a *kortárs* képzőművészeti törekvésekkel, óhatatlanul kényszerű mellékvágányra siklik gondolatmenetünk. Hiszen a ma művészete, a happening, a performance vagy az abszolút mai videó-művészet meg sem érintette az itt alkotó képzőművészeket, az „újfestői” irányzatok erőteljes színhasználata, vagy vad ecsetkezelése pedig alig-alig fedezhető fel a képeken. Az avantgárd művészet expanzív jellege, az élet és művészet határainak szétrombolása, pontosabban e két létevékenység határainak összemosása nem karakterisztikuma a megyében élő képzőművészek alkotói tevékenységének. Nem követhető nyomon munkásságukban a kortárs művészeti törekvésekben egyébként erőteljesen jelentkező vonulat, amelyet a „műtárgy funkcióváltásaként” tudunk leírni. Az országos képzőművészeti tendenciák akkor villannak bele a megye kiállítási képébe, amikor „külsős” művészek munkái is bekerülnek nagyobb tárlatokra. Ilyen megmérettetési fórum a megyében élő művészeknek a Táblakép-festészeti Biennálé Szegeden vagy az Őszi Tárlat Hódmezővásárhelyen. Más, bár a kevésbé direkt összevetési lehetőséget kínálnak azok az alkalmak, amikor a megye városaiban egyéni vagy csoportos kiállítást rendeznek nem a megyében élő művészeknek.

Félreértés ne essék, nem áll szándékomban mesterséges „megyei-országos” ellentétet kreálni. Pusztán azon kísérlet hiábavalóságát próbálom megvilágítani, amely az itt élő képző- és iparművészek munkásságát akarná a megyei kiállítási gyakorlat és az országos tendenciák tükrében elemezni vagy értékelni.

Állításom legpregnánsabb bizonyítéka a *Szeged képzőművészete 1960—1985* című kiállítás. Amíg a helyi sajtóban kibontakozó elméleti vita arról folyt,

helyes-e a kiállítás koncepciója, vagy hogy létezik-e „szegedi műhely”, ha nem, miért nem, addig az országos sajtóban megjelent kritikák a „Zeitgeist”, a kor-szellem kisugárzása iránti érzékenységet és a gondolatisággal átszótt valóság-látást kérték számon az itt alkotó művészek munkáin — joggal! Az emlegetett tárlat minden ellentmondásossága ellenére rendkívül fontos esemény volt a szegedi képzőművészet értékelése és a szegedi képzőművészek önértékelése szempontjából. Kényszerű felismerés döbbsent rá mindannyiunkat fokozatosan arra, hogy mily fontos és meghatározó jelentősége van a hagyománynak, a szellemi örökségnek — annak a művészeti tradíciónak, amellyel gazdálkodni, nem pedig kufárkodni kell. És idekíváncozik egy megjegyzés: nem mindegy — a képzőművészetben végképp nem —, hogy milyen hagyományból merít az ember. Minél mélyebbre nyúl, annál súlyosabb és felelősségteljesebb terhet emelhet saját vállára. Amennyiben egyéni választása folytán az egyedi alkotásban formát nyer az általános, testet ölt az egyetemes, olyan rendkívüli helyzet kivételezettjének tekintheti magát, amelyet csak kevesek mondhatnak el magukról a huszadik század művészetének történetében.

E kis gondolati kitérő után — és a tulajdonképpeni értékelés előtt — még egy fontos kitétel: minden mű önmagával mérhető, összevetésre vagy összehasonlításra pedig kizárólag előképei, mintaképei vagy művészi produktumban megtestesülő „utóképei” alkalmasak.

Az év első hónapjának legjelentősebb — bár az előző évről áthúzódó — kiállítási eseménye a már többé-kevésbé kiértékelt *Szeged képzőművészete 1960—1985* tárlat volt a Horváth Mihály utcai Képtárban. A kortárs alkotók művei közül mindenképpen ki kell emelni Pataki Ferenc tollrajzait, amelyek a formai jegyek, illetve tartalmi vonatkozások okán akár a hollandiai *Spiritual in Art* című nagy, koncepciózus kiállításra is bekerülhettek volna. Fritz Mihály *Madárcseresznye* című faszobra pedig a reneszánsz szemlélet friss, eleven és minden manierizmustól mentes levegőjét árasztotta.

Hódmezővásárhelyen, a Tornyai János Múzeumban ugyanakkor Fodor József gyűjteményes tárlata adott lehetőséget a vásárhelyi műhely, a vásárhelyi hagyományok jelenbeni felmérésére. Fodor erős expresszivitás iránti hajlama már a legkorábbi munkáin megmutatkozott, legfrissebb alkotásai pedig a tárgyiatlan expresszió határmezsgyéjét súrolták. Márciusban a Tornyai János Múzeumban jelentkezett Krajcsovics Éva festőművésznő egyéni kiállítással. A néhány évvel korábban Tornyai-plakettel díjazott alkotó most az utóbbi évek terméséből válogatott. Pasztózusan érzékeny, majdhogynem törekeny finomsággal megfestett ajtók, ablakok adták továbbra is a képeinek kerettémáját.

Szegeden a Bartók Béla Művelődési Központ B Galériájában ez időben Jakab Bori és Segesdi Bori keramikusművésznők közös kiállítása volt megtekinthető. A funkciót és dekorációt szerves egységben, minden hivalkodás nélkül egyesítő-egységesítő kerámiák sora árulkodott az igazi tehetségről.

Szentesen a Művelődési Központ kisgalériájában a vásárhelyi szobrászházaspár, Lantos Györgyi és Máté István jelentkezett legújabb munkáival. Alkotásaikra — és különösen krétarajzaikra — a jó értelemben vett „manierizmus” lehetne jellemző kifejezés. Az a tökéletes technikai és szakmai tudás érződött mind a kispasztikákból, mind a szobrokból, amellyel már átléphetnének az imaginárius invenció mezőire, ám visszatartja őket ettől művészi beállítódásuk, ha úgy tetszik, neveltetésük.

Március-április fordulóján a Bartók Művelődési Központ B Galériájában

egy jugoszláviai festő, Hajdu Flórián állította ki munkáit. A helyi sajtó egyhangú elismeréssel fogadta jelentkezését — dicsérték merészségét. Be kell azonban vallani, az újfestőiség jegyében fogant atkékpei erősen manirosak, a hársány színek, élénk gesztusok vagy elúsztatott formák ellenére is messze elmaradtak a hazai *heftige malerei*-s alkotók színvonalától. Csongrádon a Művelődési Központban a Fiatal Iparművészek Stúdiójának szilikátszakos, majd textiles és ötvös tagjai állították ki munkáikat, lehetőséget teremtve a város lakóinak az experimentális dizájnnal való megismerkedésre.

Áprilisban jelentős kiállítás nyílt a Horváth Mihály utcai Képtárban, Szegeden. Szabados Árpád, a városból elszármazott grafikusművész, a Képzőművészeti Főiskola tanára mutatta be legújabb alkotásait. A zömmel pauszpapírra készült rajzok gazdag tárházat jelenthettek volna bármely freudista pszichoanalitikus számára. A falfirkáktól ihletett — és technikájuk miatt közel sem az öröklétnek szánt — művei az országos tendenciák egyik fő képviselőjévé minősítik az alkotót. A B Galériában ezzel szinte egyidőben Borza Teréz iparművésznő kiállítását láthattuk. Leheletfinom, fehér porcelán kompozíciói például installációval, konzekvensen végigvitt rendezői elv szerint sorjázta a kicsiny kamarateremben — tanúbizonyságot téve a kísérleti műfajok létjogosultságáról, valamint Borza Teréz rendkívül érzékenységről és tehetségéről. Itt kell megemlíteni egy képcsarnoki kiállítást: a Fajka János iparművész tűzzománcaiból rendezett bemutatót. A tűzzománc öröklétnek szánt anyagában láttunk viszon esetlegesen „népművészieskedő” zsánertémákat, idéltlen címekkel körülírt, a népművészet képalkotó rendszerének megnevezéséről árulkodó, pillanatnyiságot sugalló kompozíciókat. Joggal idézhető itt Platón kifakadása: „... a helytelen kifejezés nemcsak önmagában hibás, hanem rossz hatással van a lelkekre is.” Bárcsak ne lenne oly gyakorta igaza!

Június első hetének vasárnapján nyílt Vecsési Sándor festőművész gyűjteményes tárlata a Tornyai János Múzeumban. Az Ernst múzeumbeli kiállítást követően itt valamivel kisebb anyaggal jelentkezett, de képeinek sugárzó humánuma, a személyes létélmények szűrőjén át is általános emberi helyzeteket megidéző alkotásai érzékletes képet nyújtottak a vásárhelyi műhelyhez oly sok szálon kötődő festőművészről.

Csongrádon, a Művelődési Központban e hónapban Bukta Imre, Elek Károly és Szabó Szilárd közös kiállítása volt látható.

Júliusban megnyílt Szegeden a III. Táblakép-festészeti Biennálé, kettős helyszínen: a Horváth Mihály utcai Képtárban és az Ifjúsági Házban — 130 alkotó több mint 150 művével. Egyértelműen az újfestői irányzatok előretörését lehetett érzékelni az anyag láttán, és az embernek ezt a benyomását még az a rendezői megoldás sem tudta feledtetni, hogy a több festménnyel szereplő alkotók egyes művei nem egymás mellett, hanem a kiállító helyek között megosztva voltak láthatóak, avagy emlékezetből felidézhetőek.

Augusztusban Szegeden, a Juhász Gyula Művelődési Központban állított ki öt alkotó — Dér István, Lóránt János, Novák András, Pál Mihály és Zombori László. Kollektív kiállításuk oka a közel azonos életkor mellett az egykori közös, 1956-os pályakezdés a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola rajztanszékén. Mára különböző művészi felfogás, eltérő vérmérséklet és specifikus életélmény teszi szerteágazóvá egykori közös ösvényük újabb csapásait.

Szeptemberben a hódmezővásárhelyi múzeumban Hézsó Ferenc rendezte meg gyűjteményes tárlatát — a műcsarnoki bemutatkozást követően. Számtalan formai és stíláriis kísérlet után, a vásárhelyi festészet képi hagyomá-

nyainak rokonkviztájával próbálja Hézső Ferenc megtalálni a szintézist a szülőváros képzőművészeti tradíciója és a saját vizuális kísérleteiből leszűrt tapasztalatai között. Ugyanebben az intézményben, ugyanekkor Földi Péter Somoskőújfaluban élő festőművésznünk is bemutatkozott. Földi ma az a művész, aki mer mélyre nyúlni a képzőművészet és népművészet kincsesbarlangjába, és hajlandó embertpróbáló erővel egy-két évig is dolgozni egy-egy festményén, hogy a MŰ megszülethesse. Szegeden ebben az időszakban a November 7. Művelődési Házban szervezett *Organikus építészeti* kiállítás kavarta fel panelházakhoz dresszúrázott érzékszerveinket és gondolatainkat.

Október első hetének vasárnapján nyílt meg a 34. Őszi Tárlat Hódmezővásárhelyen. A tény, hogy a Tornyai-plakett nyertese Kéri László festőművész lett, a fiatalabb vásárhelyi művésznemzedék előretörését jelezte. Ugyanakkor le kell szögezni, hogy a Tárlat összképe, a korábbi évek anyagához képest gyengébb volt, mint ezt remélni lehetett.

Hódmezővásárhelyen a Medgyessy-teremben nyílt meg októberben Návai Sándor szobrászművész első önálló tárlata. Ígéretes munkák jelezték a fiatal szobrászművész szárnybontogatását.

Előbb Makón a múzeumban, majd Szegeden a Paletta Galériában mutatnak be válogatást a Makói Grafikai Művésztelep 1987-es terméséből. A kortárs grafikai törekvésekkel szinkronban készült alkotások a rövid élettartamú divatos művészeti irányzatokhoz nyúltak vissza, talán egyedül Uneh Enkh nyomata vállalt mélyebb gyökerű — bár nem grafikai természetű — hagyományokat.

Novemberben a szegedi Képcsarnok bemutatótermében láthattuk Várkonyi János békéscsabai festőművész kiállítását. A veretes témákat felsorakoztató, képzeletbeli, olykor idillikus képek olyan festésmóddal készültek, ahol az alkotó rajzi hiányosságait könnyedén elfedhette egy-egy komorabb tónus, vagy *pittoresque* álmotívum. A kísérleti és hagyományos zománctechnikák összebékítésére mutatott példát Strohner József kiállítása az Ipari Szövetkezetek Klubjában Szegeden. A tradicionális jelrendszerek újraértelmezése korunk felpörgetett világában mindig érdekes asszociációkat kelthet, Strohner invenciózus kísérletei pedig jelentős szellemi tartalékkal rendelkező alkotót sejtetnek.

Decemberben Szegeden a városban élő művészek közül rendeztek kiállítást Dér Istvánnak a Horváth Mihály utcai Képtárban, Kováts Margitnak a B Galériában, Gerle Margit keramikumművésznőnek pedig a Képcsarnok bemutatótermében. Dér István festőművész gyűjteményes tárlata az 1960-as években készült síkkonstruktivista képektől az utóbbi évek monokrón színvilágú műveiig terjedt. Kováts Margit festőművésznő kiállítása az Európai-iskolás szürrealizmus, a biorealizmus jegyében született műveket sorakoztatta fel, Gerle Margit kerámiai pedig a kísérleti dizájn izgalmas megnyilvánulásait mutatták a funkcionalizmus ellenében.

Jelen értékelés minősíthető pusztán hangos meditációnak is. A művészi intuíció és annak anyagiasult-tárgyasult formái úgyis csak olyan törvényszerűségeknek megfelelően alakulhatnak, melyek az alkotó eredeti szándékával, ha úgy tetszik, „Kunstwollen”-jével megegyeznek. A kritikus túlzott szigorára pedig Hegel egyik gondolatával lehetne reagálni, mely szerint: „... a műalkotás nem a műértők és a tudósok kedvéért létezik, hanem a közönség élvezetére és javára; a kritikusoknak nem kellene annyira finnyáskodniuk, hiszen ők is a közönséghez tartoznak...”